

ПЕРЕКЛАДИ: ДОДАТКИ

Ігор Карівець

ПІСЛЯМОВА ДО ЛЕКЦІЇ КАЗИМИРА ТВАРДОВСЬКОГО «ЧОМУ ЗНАННЯ – ЦЕ СИЛА?»

На 20 жовтня 2016 року припадає 150-та річниця від дня народження Казимира Твардовського (1866–1938), вченого, педагога, філософа, логіка, засновника Львівсько-варшавської школи.

Його батьки мешкали у Відні, у німецькомовному середовищі, проте зберегли польський дух і традиції. Казимир Твардовський навчався у відомій Віденській хлопчачій гімназії *Theresianum*, в якій студював латину, греку, філософську пропедевтику. У 1885-89 роках вивчав філософію у Віденському університеті, переважно під керівництвом Франца Brentano. У 1894 році в цьому ж університеті успішно захистив габілітаційну дисертацію «Про зміст і предмет уявлень» («Zur Lehre vom Inhalt und Gegenstand der Vorstellungen»), здобувши право викладати.

У 1895 році переїжджає до Львова, де й минула більша частина його життя (фактично 43 роки). У цьому місці двадцятидев'ятилітній Твардовський обійняв посаду професора кафедри філософії Львівського університету, де 15 листопада прочитав свою першу в цьому навчальному закладі лекцію з логіки. На цій посаді він пропрацював до 1930 року і вийшов на пенсію. Але й по тому продовжував наукову, педагогічну й організаційну діяльність як почесний професор і доктор Львівського університету (з 1929 року). У 1930 році він також отримав диплом почесного доктора Познанського університету.

Заслуги Казимира Твардовського перед польською філософією важко переоцінити. Філософське життя не лише Львова, але й Польщі загалом, поживається завдяки його діяльності. Він формує певне *філософське коло* й читає лекції з історії філософії, етики, психології, логіки для широкого загалу, таким чином популяризує філософські науки. Також Казимир Твардовський організовує *філософський семінар* і приватну бібліотеку, а при ній читальну залу, де його студенти та учасники семінару могли ознайомлюватися з працями видатних філософів і спілкуватися з учителем. Саме участь у роботі філософського семінару його студентів та зацікавлених осіб стала «кузницею» філософських академічних кадрів і тим середовищем, де формувалася методологія Школи, її стиль філософування й підходи до тих чи тих наукових проблем у царині психології, логіки, етики, естетики тощо. У 1904 році Твардовський засновує й очолює *Польське філософське товариство*, яке проіснува-

© I. Карівець, 2016

ло у Львові до 1939 року. У 1907 році створює психологічну лабораторію. У 1911 році засновує перший львівський професійний часопис «Філософський рух» («Ruch Filozoficzny»), який і досі видається (в Торуні, Польща).

Таким чином у Львові постають «чотири організаційні стовпи», на які спиралася не лише школа Казимира Твардовського, а й польська філософія певного зразка, а саме наукова. До цих «чотирьох організаційних стовпів» належать: 1) філософське коло, яке було доступним для всіх охочих, 2) філософський семінар, який був доступний для тих, хто мав відповідну освіту й хист до наукової діяльності, а також знав іноземні мови, 3) Польське філософське товариство, яке було відкрите для професійних філософів і 4) часопис «Філософський рух», в якому публікувалися не лише учні Твардовського, а й усіх охочі, аби лише їхні статті й розвідки відповідали редакційним вимогам і мали відповідний науковий рівень.

Чому ж той різновид філософії, яку культивував Твардовський та його учні, називали «науковою філософією», а пізніше – почали вважати частиною аналітичної філософії? Відповідь на це питання можна знайти в багатьох працях, присвячених історії Львівсько-варшавської школи та її засновнику [наприклад, див.: Jadacki 2009; Васюков 2006]. Ми ж зупинимось лише на основних принципах науковості тієї філософії, яку створив і запропонував Твардовський.

Зауважмо, що у Відні вчителем Твардовського був австрійський психолог і філософ Франц Brentano (1838–1917). Останній стверджував, що «справжній метод філософії не відрізняється від методу природничих наук» («Vera philosophiae methodus nulla alia nisi scientiae naturalis est»). Зміст цього твердження Твардовський добре засвоїв, дотримуючись його у своїй філософській діяльності.

З цього твердження випливало, що філософія повинна бути *раціональною*, тобто обґрунтованою та доведеною, *неспекулятивною*, має уникати такого вираження думок, в якому містяться неясні, нечіткі, туманні поняття, натомість формулювати свої твердження ясно. Самі твердження при цьому повинні складатися з чітко визначених понять; досягнути цього можна за допомогою *логічно-лінгвістичного аналізу* філософських тверджень і понять. Отож, в основу наукової філософії Твардовський поклав три принципи: 1) раціоналізм, 2) неспекулятивність, 3) логічно-лінгвістичний аналіз понять і тверджень.

Запропонований переклад статті «Чому знання – це сила?», яка відтворює текст лекції, виголошеної на відкритті Публічних університетських лекцій у Львові 10 листопада 1912 року, є прикладом того, як Твардовський міг прозоро, чітко та ясно, не зловживаючи спеціальною термінологією, викладати матеріал для тих, хто не займався філософією професійно.

У цій лекції він пояснює тезу Френсиса Бейкона «Знання – це сила». Засновник Львівсько-варшавської школи поділяє знання на природничо-технічне, психологічно-гуманістичне та філософське. Перший вид знання допомагає людині передбачити перебіг тих чи інших природних подій, підкорити сили природи й поставити їх на службу людству за допомогою технічних засобів.

Людина взаємодіє не лише з природою, але й із іншими людьми. І тут у пригоді стає другий вид знання. Психологічно-гуманітарне знання допомагає людині знати себе та інших людей, знати на що вони здатні, чого можна від них вимагати, а чого – ні. Воно допомагає людині зберігати рівновагу в стосунках з іншими, не нарікати на них і на свою долю. Але, на думку Твардовського, найважливішим для людини є філософське знання. Бо воно звільняє від ілюзій і марних сподівань, від хибних су-

джен. Воно навчає осягати сутність природи, людей, всесвіту, а також цілісно дивитися на світ, де ми живемо; допомагає орієнтуватися у ньому й обирати ті цілі, варті обрання.

Попри те, що з часу прочитання Казимиром Твардовським цієї лекції минуло вже понад століття, вона залишається актуальною й сьогодні. Адже в ній розглядається сутність знання, мета його здобування людиною й підкреслюється важливість саме філософського знання. Повний текст лекції Казимира Твардовського українською мовою публікується вперше.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Васюков, В. Л. (Ред.). (2006). *Исследование аналитического наследия Львовско-варшавской школы* (Вып. 1). Санкт-Петербург: Мирь.
Jadacki, J. (2009). *Polish Analytical Philosophy. Studies on Its Heritage*. Warszawa: Semper.

Одержано 12.08.2016

REFERENCES

- Jadacki, J. (2009). *Polish Analytical Philosophy. Studies on Its Heritage*. Warszawa: Semper.
Vasiukov, V. L. (Ed.). (2006). *Investigations of the Analytical Heritage of Lviv-Warsaw School* (Iss. 1). [In Russian]. St. Petersburg: Mir.

Received 12.08.2016

Ihor Karivets

Afterword to Kazimierz Twardowski's Lecture "Why Knowledge is Power?"

The author presents the Ukrainian translation of Kazimierz Twardowski's Lecture "Why Knowledge is Power?" which was held at the opening of the General University Lectures in L'viv on the 10th of November, 1912. In this lecture the founder of L'viv-Warsaw Philosophical School considered the essence of knowledge, its types (natural, humanitarian and philosophical) and characteristics, and emphasized the importance of philosophical knowledge, because it frees a human being from false judgments and illusions.

Ihor Karivets, Doctor of Sciences in Philosophy, Associate Professor at Chair of Philosophy in Lviv Polytechnic National University.

Ігор Карівець, д. філос. н., доцент кафедри філософії Національного університету «Львівська політехніка».

Игорь Каривец, д. филос. н., доцент кафедры философии Национального университета «Львовская политехника».

e-mail: sacre@ukr.net
